

Duns Scot bio vođa onih, koji su tako odrješito branili katoličku nauku o Bezgriješnom Začecu.

Dr Janko Šimrak.

Acta Franciscana Hercegovinae provinciarumque finitimarum tempore dominationis Othomanae, Tomus I. ab an. 1463—1699, collegit, digessit notisque illustravit P. dr Dominicus Mandić, O. F. M., exminister provincialis Hercegovinae (Mostar 1934.)

To djelo sadržava 307 stranica velikoga formata. Naša javnost kao da nije niti zapazila vrijednost ovoga djela za našu ne samo crkvenu nego i narodnu povijest. Ta je činjenica to žalosnija, što se ovdje obrađuje baš ono doba, koje je uz našu najstariju povijest najtamnije i koje je do sada obrađeno samo u odlomcima. To je doba turske prevlasti nad našim narodom. Naših domaćih dokumenata ima vrlo malo, jer se tada sablja pasala i išlo u boj, a nije se mislilo na knjigu. Pisac si je postavio zadaćom obraditi kritički povijest hercegovačkih franjevacu ili bolje rada franjevačkog reda na današnjem teritoriju Hercegovine. Kad se latio toga zamašitoga posla, odmah je u početku zapazio, da su dosta oskudni dokumenti za to vrijeme. Što je drugo mogao učiniti nego baciti se na studij neizdanih i nepoznatih dokumenata? Radi toga je počeo studirati materijal u domaćim arhivima, u prvom redu u franjevačkim, zatim u bečkim arhivima i najviše u rimskim arhivima. Dakako da se glavni dio dokumenata nalazi u arhivu Kongregacije Kardinala De Propaganda Fide. Iz svih tih arhiva sabrao je dr Mandić jedno 1.500 dokumenata. Prvi dio objelodanjuje u ovoj knjizi.

Nije bilo potrebno, da je pisac svoje kritičko djelo opteretio dokumentima, koji su već štampani. Dosta bi bilo, da je na njih učinio čitaoca pozornim. Isprika, da čitaoci teško dolaze do takvih izdanja dokumenata, ne vrijedi, jer će čitaoci teško doći i do ovoga izdanja dokumenata. Onaj, koji hoće ova pitanja studirati, lagano će naći izdanja, u kojima su štampani izvori. Dakle u budućim izdanjima neka se nipošto ne štampaju dokumenti, koji su već gdje god ugledali svijetlo! Čini nam se, da je pisac i to mu pogriješio, što je note napisao na mjesto na latinskom, na narodnom jeziku. Kad je sve na latinskom jeziku izdano, onda su i note morale biti ispisane na tom jeziku, da djelo mogu upotrebljavati u cijelosti i strani učenjaci

Dr Mandić je sa 247 dokumenata, koje je štampao u ovom djelu, rasvijetlio mnoge posve nepoznate stranice naše crkvene i narodne povijesti, pa jedva čekamo, da ugleda svijetlo drugi i treći dio ovoga njegova izdanja, dakako bez dokumenata, koji su već bilo štampani, i sa latinskim notama!

Dr Janko Šimrak.

Dr Ivan Buičev: Avvisi di Ragusa, documenti sull' impero Turco nel sec. XVII. e sulla guerra di Candia (Orientalia Christiana analecta 101, Pontificium institutum Orientalium studiorum Roma 1935) str. 296.

Pisac je izdao 213 dokumenata od 12. I. 1607—8. V. 1663. U uvodu, koji je ispisao na punih 47 stranica, ističe, kako je dubrovačka republika

bila jedina država na Balkanu, koja je kroz dugo vremena turskoga gospodstva posredovala između istoka i zapada, između turskoga carstva i zapadnoga kršćanstva. Diplomacijom i prirodnom okretnošću Dubrovčani su znali ne samo sačuvati svoju samostalnost nego su trgovali u svim važnijim mjestima turske carevine na Balkanu. Prefekt vatikanskog arhiva Mons. Angelo Mercati pronašao je izvještaje, koji su u to vrijeme slani iz Dubrovnika u Rim, pa mu je živa želja bila, da se ti dokumenti i publiciraju. Izvan svake je sumnje, da će ti dokumenti rasvijetliti mnogo tamnu i nepoznatu stranicu onoga doba, ali za našu kulturnu i crkvenu povijest nemaju osobitoga značenja. Vrlo malo dokumenata tiču se naših domaćih prilika nego većinom odnošaja Turaka prema drugim narodima i državama. Time nipošto ne mislimo umanjiti vrijednost ovih dokumenata za onču historiju onoga doba, osobito za historiju Turaka, nego samo konstatirati, da ovi izvještaji, iako su napisani u Dubrovniku, najmanje rade o Dubrovniku i našim krajevima.

Pisac je u uvodu naveo obilatu literaturu o Dubrovniku i o balkanskim zemljama. Trsio se, da izdanje tehnički bude što bolje. Na koncu je dodao lično i stvarno kazalo.

Dr Janko Šimrak.

D. Dr. Sebastian Euringer, Die aethiopischen Anaphoren des hl. Evangelisten Johannes des Donnersohnes u. des hl. Jacobus von Sarug, nach drei bzw. vier Handschriften herausgegeben u. übersetzt (Orientalia Christiana num. 90, 1934, Roma).

Pisac iznosi u originalu i u njemačkom prijevodu formular svete službe Sv. Ivana evanđeliste, kako se on nalazi u liturgikonu abesinske katedrale u Jerusalemu iz posljednje četvrti prošloga vijeka. Čudnovato je, da prijevod nije izrađen na latinskom jeziku.

U prvom dijelu te anafore (kanona) izriče se hvala Gospodu. Iza toga se spominju oni, za koje se sveta žrtva prikazuje: za crkvu, proroke, apostole, mučenike, metropolitae, svećenike, đakone, lektore, pobjedonosne kraljeve, djevice i djevce, pokojnike, krštene, za one, koji su kopljem ubijeni, za sve siromašne i bijednike i za samoga svećenika. Taj dio sjeća na proskomidiju u liturgiji bizantinskoj Sv. Ivana Zlatoustoga i Sv. Vasilija Velikoga. Kanon službe sadrži ovu konsekraciju nad prilikama kruha: »Ovo je moje tijelo. Ko ga god jede, ne će umrijeti i ko ga uzima, ne će sagnjiti. Uzmite, jedite svi od njega!« Konsekracija nad prilikama vina glasi: »Ovo je krv moja novoga reda. Ko je god pije, ne će umrijeti. Isto tako, ko je uzima, ne će sagnjiti. Uzmite, pijte svi iz nje!« Iza toga svećenik prikazuje Bogu žrtvu sa Abelom i sa svim svecima, sa Noem i sa svim pobožnima, sa svetim Ocima, sa Mojsijem i prorocima, sa Simonom Petrom i svim učenicima, sa Pavlom i svim apostolima, sa Stjepanom i svim mučenicima. Epikleza glasi ovako: »Neka sije s neba tvoj životvorni i sveti Duh i neka stoluje, stanuje i boravi i blagoslovi euharistijski dar ovoga hljeba i neka posveti i čašu, da ovaj hljeb bude dioništvo tvojega životvornoga tijela i ovaj kalež dioništvo tvoje pomirujuće krvi.«